

ROMANIAN STUDENT IN VIENNA AT THE END OF THE 19TH CENTURY**Cornel Sigmirean****Prof., PhD, “Petru Maior” University of Tîrgu Mureș**

Abstract: At the end of the 19th and the beginning of the 20th century, Vienna was living its golden era. The capital of the Austro-Hungarian empire remained in the historic memory as the place where society valued reason, order and progress, perseverance, trust and a conformity disciplined with the standards of good taste and concrete action. In this world of 1851-1918 Vienna, hundreds of young Romanians from Transylvania and Banat came to study: 616 students at the University of Vienna and other hundreds at the Politechnic University (98), the Institute of Veterinarian Medicine (5), The Superior School of Agriculture and Forestry (27), The Consular Academy (5), The Academy of Commerce (18), The Academy of Fine Arts (5), The Academy of Music and Theatric Arts (26), The Academy of Decorative Art (1), The „Augustineum” Institute of Theology (27), The Wiener Neustadt Military Academy (98), The Academy of Military Engineering (47) and the Military Academy of Medicine (9). For the young Romanians Vienna meant the meeting with a different culture, a different civilization, another way of living, an study environment, coffeeshops and ballrooms, the Opera and Theatre.

Keywords: Vienna, Romanian Students, 19th century, Universities, Modernity, Elite.

Într-o carte de interviuri, Jacques Le Rider, autorul a numeroase studii dedicate spațiului cultural european¹, considera că Europa Centrală a reprezentat al doilea val al difuzării modernității artistice și intelectuale în Europa². Primul val s-a manifestat în Europa de Vest, locul de imigrație a modernității, de la Italia renescentistă la revoluția industrială din Anglia. A urmat al doilea val al modernității, receptată în Europa Centrală într-un mod mai critic, mai subtil, în spațiul central-european modernitatea coabitând cu persistența arhaismului și tradițiilor³. Viena, capitala Imperiului habsburgic, a rămas în memoria istorică locul unde societatea prețuia rațiunea, ordinea și progresul, perseverența, încrederea în sine și o conformitate disciplinată cu standardele bunului gust și ale acțiunii corecte⁴. „Această Viena veselă, -după cum o caracteriza marele lingvist Sextil Pușcariu - strălucitoare, ușuratică și iubitoare de artă, amestec bizar de diferite neamuri, a fost în același timp ultima etapă a Orientului și intrarea în Occident. Aici făceau popas poștalioanele ce duceau pe negustorii ce plecau la Lipsca,(Leipzig n.n.) pe boierii ce luau calea Parisului și pe călugării atrași de

¹ Jacques Le Rider, *Le cas Otto Weininger. Racines de l'antiféminisme et de l'antisémitisme*, Paris P.U.F., colecția „Perspectives critiques”, 1982; De același autor vezi și: *Modernité viennoise et crises de l'identité*, Paris, 1990, (trad. rom.: *Modernitatea și crizele identității*, Ed. Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 1994); *La Mitteleuropa Paris*, Paris, P.U.F., colecția „Que sais-je?”, 1994, (trad. rom.: *Mitteleuropa*, Ed. Polirom, Iași, 1997); *Journaux intimes viennois*, Paris, P.U.F., colecția „Perspectives critiques”, 2000, (trad.rom.: *Jurnale intime vieneze*, Ed. Polirom, Iași, 2000).

² Idem, *Europa centrală sau Paradoxul fragilității*, Ed. Polirom, Iași, 2001, p. 56.

³ *Ibidem*, p.57.

⁴ Allan Janik, Stephen Toulmin, *Viena lui Wittgenstein*, București, Editura Humanitas, 1998, p.41

Roma. Mulți din ei se opreau ademeniți de farmecul unei populații înțelegătoare pentru ginți străine și de superioritatea unei culturi cu vechi tradiții”⁵.

Splendoarea exterioară a Vienei fine de secol a fost datorată în mare măsură persoanei împăratului Franz Joseph, cel care între anii 1858-1888 a reclădit orașul pentru a șterge anul 1848 și tot ce a reprezentat el din memoria vienezilor⁶. Pe locul fostelor ziduri ale orașului s-a construit un bulevard cu trei benzi, cu o lățime de douăzeci de metri, celebra *Ringstraße*. S-a ridicat o nouă clădire a Primăriei, s-a construit un nou Palat imperial, cu două muzee în fața lui, o nouă clădire a Parlamentului, o nouă Operă Imperială, și un nou Teatru Imperial (*Burgtheater*). Limitele orașului au fost extinse de două ori. Abundau parcurile și statuile bine realizate.⁷

O atracție specială o reprezenta Universitatea din Viena. După 1848, ministrul învățământului, Leo Thun Hohenstein, „spirit aristocratic și pios, dar luminat”, a încercat să modernizeze universitatea, dar și să-i redea autonomia, legând-o însă mai mult de tron⁸. A dorit să creeze un nou centru universitar, dar nu a reușit, problema clădirii universității fiind soluționată odată cu venirea la putere a liberalilor. La 1884, în Ringstrasse s-a construit noua clădire, în stil neorenescentist. Arhitectul noii clădiri a Universității din Viena, Heinrich Ferstel, s-a documentat în Italia, studiind universitățile din Padova, Genova, Bologna și Roma, considerând că stilul renescentist este cel mai adecvat realizării grandiosului centru vienez al științelor liberale⁹. Clădirea, aflată în *Ringstraße*, lângă Primărie, și nu departe de Parlament, le amintea studenților că făceau parte dintr-un complex cultural pe care burghezia vieneză l-a construit după 1860, ca o celebrare a devoțiunii față de arte și învățătură¹⁰.

Valoarea universității era conferită de profesorii săi, unii adevărate celebrități ale științei și culturii mondiale. O celebritate aparte o avea școala de medicină vieneză, „Viena Mecca medicinii”¹¹. Printre numele mari care au dat faimă școlii medicale vieneze se impun anatomistii Karl von Rokitansky și Joseph Hyrtl, internistul Josef Skoda (fratele întemeietorului uzinelor Skoda de la Pilsen), dermatologul Ferdinand Hebra, fiziologul Ernst Brucke, Ignacz Semmelweis, primul obstetrician, care a recunoscut caracterul infecțios al febrei puerperale, înaintea descoperirii microbilor, chirurgul Adolf Lorenz, psihiatrul Julius Von Wagner Jauregg, dar mai ales Sigismund Freud, din 1885 docent în neuropatologie la Universitatea din Viena. În 1902, la insistențele baronesei Maria Ferstel, care i-a promis ministrului învățământului, Wilhelm von Hartel, un tablou pentru Galeria de Artă Modernă, Freud a fost numit profesor¹². America își datorea proeminența în științele medicale miilor de studenți care au studiat medicina la Viena. De asemenea, o reputație aparte o aveau studiile de istorie și filologie, prin germaniștii Wilhelm Scherer și Jakob Minnor, slaviștii Vatroslav von Jagić și Konstantin Jireček, romaniștii Adolf Mussafia și Wilhelm Meyer – Lubke, istoricii Heinrich Zeibberg, August Fournier, Ludo Moritz Hartman, Ottocar Lorenz, părintele genealogiei științifice moderne, ș.a. La Facultatea de Drept s-au remarcat Rudolf von Ihering, cel mai important reprezentant al dreptului roman din timpul său, Lorenz Stein la filosofia dreptului ș.a.

⁵ Sextil Pușcariu, *Călare pe două veacuri. Amintiri din tinerețe (1895-1906)*, Editura pentru Literatură, 1968, p.292

⁶ *Ibidem*, p. 40.

⁷ *Ibidem*, p.40

⁸ Carl E. Schonske, *Viena fi- de-siécle. Politică și cultură*, Ed. Polirom, Iași, 1998, p.37.

⁹ *Ibidem*, p. 39.

¹⁰ William M. Johnston, *Spiritul Vienei. O istorie intelectuală și socială 1848-1938*, Ed. Polirom, Iași, 2000, p.85.

¹¹ Erich Zöhlner, *Istoria Austriei*, vol. III, Ed. Enciclopedică, București, 1997, p. 568.

¹² William M. Johnston, *op.cit.*, p.82.

Într-o perioadă când cercetarea și numărul de savanți reprezentau teren de competiție internațională, profesorii se bucurau de un prestigiu aparte. În Austria, rectorii obțineau titlul de noblețe și anumiți profesori ocupau locuri în Cameră sau erau înnobilați. În Ungaria, profesorii erau numiți „Excelență” sau „Înălțimea Voastră”¹³. Altfel, Universitatea din Viena era o instituție selectivă, până la 1910 erau admiși doar 6000 de studenți, dintre care jumătate la drept. Studenții erau supuși unui program foarte solicitant, bineînțeles cei foarte conștiincioși. În jurul anului 1900, cursurile începeau la ora 7⁰⁰ dimineața, sau chiar la 6¹⁵ și continuau până la 8 seara.

Lucian Blaga, care a vizitat Viena în 1916, nota despre Universitatea vieneză: „Universitatea era deschisă, deși în plină vacanță. Am intrat. Câte-un vizitator stingher circula printre înaltele coloane și pe trepte. Pe aici ar trebuit să bată ceasurile studenției mele. Ale studenției mele atât de dureros amânate. Am pătruns în grădina interioară, înconjurată de trei părți de lungi colonade și de fronturile dinăuntru ale Universității. După ce am trecut în revistă busturile de marmură ale foștilor profesori, printre care unele celebrități mondiale, m-am abătut pe-o cărăruie să scrutez mai din apropiere statuia albă a Almei Mater din mijlocul grădinii. Albul marmurei ieșea din vegetația verde, atât marmura cât și vegetația fiind ușor înnegrite de fumul orașului. Era cald și aș fi dorit să dea peste toate o ploaie de vară să spele marmura și frunza, și să mă răcorească și pe mine. Mă închipuiam gol printre toate cele ce vedeam într-o imaginară ploaie, ca în grădina interioară a unui templu. Și nu simțeam nimic dintoate cele aveau să se întâmple în mine prin aceste locuri mai târziu”¹⁴

Între anii 1851-1918 la Universitatea din Viena au studiat peste 616 de români din Banat și Transilvania. Alte sute români au studiat la Politehnică (98), Insitul de Medicină Veterinară (5), Școala Superioară de Agricultură și Sivicultură (27), Academia Consulară(5), Academia de Comerț(18), Academia de Arte Frumoase (5), Academia de Muzică și Artă Teatrală (26), Academia de Artă Decorativă (1), Institutul de Teologie „Augustineum” (27), Academia Militară Wiener Neustadt (98), Academia Militară de Inginerie (47), și la Academia Militară de Medicină (9)¹⁵. Viena a însemnat pentru tinerii români întâlnirea cu o altă cultură, cu o altă civilizație, cu un alt mod de a trăi.

Mai întâi era găsirea unei gazde. Din *Amințirile* lui Iuliu Moisil, student la Viena între anii 1879-1885, viața în capitala Austriei nu era prea scumpă: „O odaie pentru o persoană (cabinet) se putea avea cu 6-7 florini, pentru două persoane cu 12-14 florini, cu serviciu și deosebit cafeaua cu lapte dimineața. Masa, la amiază, în restaurante, se putea avea cu vro 34 cruceri (supă 6 cr., rasol cu 2 feluri de garnituri 24 cr., pâinea 2cr. și bacșișul 2 cr.; dacă luai și o prăjitură costa 12 cr., dar se putea și o jumătate cu 6 cr.). Cina cu friptură și vin – era prea scumpă pentru studenți și așa nu ne permiteam a lua decât la ședințele societății „România Jună” sau la serbarea Ajunului Anului Nou și la alte eventuale serbări. De obicei studenții se mulțumeau seara cu cârnați, wirstlii, pâine și o sticlă de „Abzugbier”, bună și foarte efină. Cei mai mulți studenți trăiau cam cu 400-500 de florini pe an. Stipendiile ce la aveau erau, cele mai mari de 400 florini anual, altfel cam de 200-300fl. Noi, cei de la Năsăud, cheltuiam lunar cam următoarele: pentru odaie 7-10 fl., amiază 10-12 fl., cafeaua de dimineață 3-4 fl., cina 6-7 fl., rufele 3 fl., tramvaie, tutun circa 2-3 fl. Taxele școlare, cărțile, hainele, călătoria pe calea ferată (cu 50% reducere) deosebit. Erau însă studenți săraci cari trăiau și cu 200 fl. anual, dar mâncau la „Volksküche” (bucătăriile populare), cam cu 12-14 cr., o amiază [...]. Unii studenți și-au câștigat credit așa de mare, că restauratorii(proprietarii de restaurante – n.n.) le-au

¹³ Christoph Charle, *op.cit.*, p.278.

¹⁴ Lucian Blaga, *Opere vol. 6 Hronicul și cîntecul vârstelor*, Ediție îngrijită de Dorli Blaga, Editura Minerva, București, 1979, p.165.

¹⁵ Cornel Sigmirean, „Intellectualii români din Transilvania și universitățile din Europa (1801-1919)”, în vol. *Universități, intelectuali și cultură în Transilvania secolului al XIX-lea*, Sibiu, Editura Astra Museum, 2013, pp.47-48.

creditat ani de zile masa, și după terminarea studiilor și ocuparea vreunei funcțiuni s-au achitat cu cinste la binefăcătorii lor”¹⁶.

Experiențele trăite de Iuliu Moisil nu erau unice, condiția socială a studenților, chibzuința cu care-și administrau bursa sau alte ajutoare primite de la părinți, rude, nuanțau de la caz la caz viața studentului român la Viena. Viitorul prim-ministru, Alexandru Vaida Voevod, student la Facultatea de Medicină a Universității din Viena începând cu anul 1891, a trăit o viață de student fără griji, fără constrângerile materiale pe care le-au cunoscut o parte dintre studenții români. Provenea dintr-o familie bogată, așa că atunci când a început studiile la Viena, tatăl său i-a găsit o locuință aproape de Universitate, în VIII Schloßelgasse, unde se găseau toate institutele facultății, stând în gazdă cu colegul său Gustav Goldschmidt: „Plăteam fiecare câte 38 fl. pe lună. În schimb, primeam: dimineața - un pahar cu cafea cu lapte și un corn (ori o jimblă – franzeluță); la amiază - o supă de carne, rasol cu sos, cartofi prăjiți în unt, legume și prăjitură; seara – friptură, cartofi, salată, iar pe deasupra spălatul rufelor, luminatul (lampă cu petrol) și încălzitul. Mâncarea era foarte bună și suficientă. Din când în când, doamna Munk ne servea și câte un somon ori crap de Dunăre”¹⁷.

Dar, de multe ori luau masa împreună studenții „bătrâni și tineri”, de la diverse facultăți, mai ales în zile de sărbătoare, sau când susțineau câte unul examenul de riguros, când era obiceiul să ofere un butoiăș cu bere, de 75 de țapi care costa 3 fl¹⁸.

Lucian Blaga ajunge la Viena împreună cu fratele său Lionel în vara anului 1916. Apoi revine, tot în compania fratelui său, în luna decembrie a aceluiași an. Au locuit „într-o cameră simpatică, destul de luminoasă” pe Mariahilferstrasse, aproape de Ring. Gazda lor era un „domn bătrân foarte cumsecade, de profesiune operator de ochiuri de găină”, Nu ne spune cât îl costă chiria. Erau anii războiului și viața era mai complicată. Din cauza lipsurilor materiale, tânărul student de la filosofie practică un „fel de nomadism sezonier”, făcând naveta între Viena și Sebeș: „Stam două luni la Viena, și două luni acasă la mama. Pe urmă iarăși două luni în metropolă și iar două luni în buzunarul de provincie”¹⁹.

După cum spunea dr. Aurel Cosma, „afabilă, primitoare, ospitalieră, primitoare față de străini”²⁰, Viena de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea trăia epoca de aur, „cea mai strălucită epocă din viața acestei metropole”²¹. A fost epoca valsului și cafenelelor. „Valsul a fost întotdeauna simbolul bucuriei de a trăi, acea *joie de vivre*, vieneză”, după cum remarcă Allan Janik și Stephen Toulmin²². În prima plimbare prin Viena se oprește la Burghtheater, unde un afiș anunța deschiderea stagiunii cu o piesă de Griliparzer, „Ale mării și iubirii valuri”. „Titlul piesei-notează Blaga-*rezuma impresia ce mi-o da Viena*”. Mândria studenților români de la Viena și Budapesta era Agata Bârsecu, actriță la Teatrul Curții Imperiale. A avut o mare contribuție la consacrarea Tragediei omului de Madács, jucând rolul Evei, mai întâi la Stattheater di Hamburg (1891) și apoi la Viena²³.

¹⁶ Iuliu Moisil, „Viața studenților români din Viena în a doua jumătate a sutei a XIX-a. Amintiri”, în *Arhiva românească*, Năsăud, 1925 (extras). P.370-371.

¹⁷ Alexandru Vaida Voevod, *Memorii*, vol. II. Prefață, ediție îngrijită, note și comentarii de Alexandru Șerban, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1994, p.64.

¹⁸ *Ibidem*, p.68-69.

¹⁹ *Ibidem*, p.170.

²⁰ Dr. A. Cosma, „Viena de odinioară și Viena de azi”, în *Patria*, IV, Cluj-Napoca, 1922, nr.7 (11 ianuarie), p.1-2.

²¹ Sextil Pușcariu, *Călare pe două veacuri. Amintiri din tinerețe (1895-1906)*, Editura pentru Literatură, București, 1968, p. 290.

²² Allan Janik, Stephen Toulmin, *Viene lui Wittgenstein*, Editura Humanitas, București, 1998, p.33.

²³ George Șerban, *În inima Europei-un perimetru* București, 1968, p. 290.

²³ Allan Janik, Stephen Toulmin, *Viene lui Wittgenstein*, Editura Humanitas, București, 1998, p.33.

La Viena cafeneaua reprezenta o instituție, un fel de club, accesibil oricui în schimbul unei cești ieftine de cafea. Într-o cafenea din Viena, mărturisea mai târziu cunoscutul scriitor și istoric Stefan Zweig, se găseau toate ziarele din Viena dar și din Imperiu german, din Franța, Anglia, Italia și America, plus toate revistele literate și artistice importante din lume, *Mercure de France*, *Neue Rundschau*, *Studio* și *Burlington Magazine*²⁴.

„Viața de cafenea – își aducea aminte cu plăcere Iuliu Moșil – era foarte atrăgătoare, fiindcă avea la dispoziție sumedenie de ziare, reviste literare, științifice și satirice, jucau șah sau biliard”²⁵.

Pentru românii care studiau la Viena, cafeneaua preferată era „Arkaden”. Acolo, la cafeneaua „Arkaden”, își aduce aminte Sextil Pușcariu, că s-a întâlnit cu studenții români la prima descindere la Viena și a cunoscut vienezele: „Înalte, blonde, bine făcute și îmbrăcate șic, vesele și prietenoase...”²⁶. Aceiași remarcă o întâlnim și la Lucian Blaga, care sosea la Viena împreună cu fratele său Lionel: „Îmi era cu neputință să nu întorc capul după vienezele, cari, toate, fără deosebire, puneau în mersul lor o vioiciune zvicnitoare, ce contrasta cu mersul țeapăn duminical al fetelor din Ardeal. Și apoi erau blonde, blonde, parcă ar fi dorit ca martor al vieții lor numai soarele”²⁷. În *Hronic* Lucian Blaga amintește și de Cafeneaua „Palast”, unde: „Întâlneam acolo o seamă de intelectuali români! În conversații molcome și interminabile se comentau evenimentele și perspectivele politice”. Mai târziu a descoperit Cafeneaua „Museum”, „...nu tocmai departe de marea Operă. Mă atrăgea boema artistică a Vienei, care-și da întâlnire în acest local. Scrutam fizionomiile, mimica, gesturile acestor oameni cari prin modul lor căutau să sară din normă. Toți se știau, și treceau familiar de la o masă la alta. Și femeile ce se abăteau pe-aici, își aveau tipul lor: spiritualizate, nîngrijite, pătimind de vicii înalte și joase. Veneam însă la cafeneaua aceasta și pentru altceva. Descoperisem într-un ungher al cafenelei rezervat lecturii, mulțime de reviste de artă, printre cari și unele de avangardă. Voiam să mă familiarizez cu noile tendințe ale artei. Strădaniile șovăiau între dibuiri spre un stil al „isteriei” și întoarcerii spre un primitivism sau spre un infantilism fașă de care nici Mântuitorul, cu al său „lăsați copiii să vină la mine”, n-ar fi avut îndurare”²⁸.

Imaginile despre Viena la unii dintre foștii studenți români sunt târzii, ca urmare, au un caracter nostalgic pentru anii tinereții. Așa cum remarca scriitorul Claudio Magris, pe fondul experiențelor războiului și amenințarea pe care pentru mulți o reprezintă ascensiunea nazismului pe perioada interbelică, Viena de altădată a contribuit la nașterea mitului Habsburgilor: Evaziunea sentimentală, atât de dragă marelui public, de cititori, îmbracă de bunăvoie veșmintele habsburgice: „Viena și valsurile ei, uniformele husarilor și splendidele femei austro-slave ale Europei Centrale nebuniile Arhiducilor și impecabilul stil al chelnerilor devin imaginile preferate ale viselor populare”²⁹

Trăind din plin perioada *la belle époque*, din viața studenților nu puteau lipsi aspectele de viață boemă, inspirată din cultura cotidiană a sfârșitului secolului cel lung. Acestei perioade îi aparțineau fascinantele baluri, organizate la Viena de către Societatea „România Jună”. Primul bal al „României June” s-a organizat în 1872. Alexandru Vaida Voevod prezent la multe momente din viața Societății, afirma mai târziu că balul românesc (Romänenball) se bucura de renume de a fi întotdeauna unul din

²⁴ Ștefan Zweig, *Lumea de ieri. Amintirile unui european*, Ed. Humanitas, București, 2012, p.53.

²⁵ Iuliu Moșil, *op.cit.*, p.371.

²⁶ Sextil Pușcariu, *op.cit.*, p.16.

²⁷ Lucian Blaga, *Opere vol. 6 Hronicul și cântecul vârstelor*, Ediție îngrijită de Dorli Blaga, Editura Minerva, București, 1979, p. 165-166.

²⁸ *Ibidem*, p. 175.

²⁹ Claudio Magris, „O lume de ieri un mit de astăzi”, în *Secolul 20*, nr.1-3/1997, p.28.

cele mai strălucitoare baluri din Viena³⁰. Sextil Pușcariu își amintea că la balurile Societății „România Jună” de fiecare dată era prezent un arhiduce, ca reprezentant al Casei Imperiale³¹. Prin anii '80 ai secolului al XIX-lea ca protector, patron al balurilor era în mod constant Nicolae Dumba, membru al Senatului Imperial. Un membru al familiei Dumba a fost ministru al Austro-Ungariei la Washington în timpul Primului război mondial. Nu lipseau nici personalitățile artistice din lumea vieneză. Eduard Strauss, celebrul compozitor, prezent la seratele și balurile „României June”, i-a dedicat acesteia o polcă, *Fleurs rommains*. De asemenea, „României June”, compozitorul Ciprian Porumbescu i-a dedicat valsul *Florile Dalbe*, ulterior cunoscut sub numele de *Camelli*, închinat Therezei Kanitz, una din patroanele balurilor Societății³². În 1896, când s-au marcat 25 de ani de la înființarea „României June”, serbările au început cu o „seară de cunoștință” la „Kaiserhof”. Sâmbăta, a treia zi a festivităților, au participat 200 de persoane, iar ultima zi a serbărilor s-a încheiat cu dans la „Ana Hof”, cu orchestră dirijată de Johann Strauss³³.

În viața studenților de la Viena, momente speciale, de sărbătoare, erau marile praznice de peste an, Crăciunul, Paștile și Anul Nou. La sărbătoarea Ajunului Anului Nou, alături de studenți, participau și membrii coloniei române din Viena și ofițerii din garnizoana Vienei. Erau momente de veselie și bună dispoziție: „Tinerii dansau, bătrânii se veseleau la un pahar de bere sau de vin, iar la ora 12, un membru, de obicei președintele „României June”, luându-și adio de la anul vechi, saluta anul nou. Toți se felicitau și veselia reîncepea mai cu foc și dura până-n zorii zilei de 1 ianuarie. Această serbare se făcea în unul din cele mai frumoase localuri ale Vienei”³⁴. Ajunul Anului Nou din 1872 s-a serbat printr-o strălucită serată, cu concert și dans în salonul Hotelului „Metropol”, pe Franz Josef Kai, după care a urmat un „banchet festiv” la ora 12 noaptea³⁵. În 1898, serbarea Ajunului Anului Nou s-a ținut în sala festivă a Restaurantului „Goldene Birne”, fiind însoțită cu un concert și dans, prin sprijinul lui Dr. Johann Gäsbacher de la Conservatorul din Viena.

Din viața studenților nu lipseau preocupările politice. După moda germană a cluburilor, *Burschen schaften*, studenții români s-au organizat în Societatea „România Jună”. Dar spre deosebire de cluburile germane, unde se practica duelul cu sabia, în Societatea „România Jună”, predominau activitățile cu caracter cultural, dedicate cultivării limbii și culturii naționale. Rămân momente de referință în plan politic, Serbările de la Putna din 1871, dedicate împlinirii a 400 de ani de la edificarea Mănăstirii Putna din Bucovina,³⁶ și Mișcarea memorandistă din anii 1892-1895, când studenții au redactat celebra *Replică*, document care a contribuit la consacrarea problemei românești în cercurile politice și universitare din Europa³⁷. Ca reprezentanți ai unei națiuni sacrificată prin compromisul din 1867, afectată de politica agresivă de maghiarizare promovată de Budapesta, studenții români de la Viena s-au atașat politic de Karl Lueger, primarul Vienei din 1897 până în 1910, unul din exponenții propagandei antimaghiare și antisemite. Alexandru Vaida Voevod, în perioada interbelică prim-

³⁰ Al. Vaida Voevod, *op.cit.*, vol. IV, 1998, p.36.

³¹ Sextil Pușcariu, *op.cit.*, p.292.

³² I. Grămadă, *Societatea Academică Social – Culturală „România Jună” din Viena (1871-1911)*, Arad, 1912, p.118.

³³ *Ibidem*, p. 76.

³⁴ Iuliu Moisil, *op. cit.*, p.373.

³⁵ Gheorghe Moisescu, „Centenarul societății academice – literare „România Jună” din Viena, 1871-1971”, în *Almanahul Patriarhiei Ortodoxe Române din Viena*, XI, pe anul 1972, p.129.

³⁶ Maria Costea, „Studenții români și idealul național. Serbările de la Putna (1871) în vol. *Universități, intelectuali și cultură în Transilvania secolului al XIX-lea*, coord. Cornel Sigmirean, Ed. Astra Museum, Sibiu, 2013, p. 82-106.

³⁷ Cornel Sigmirean, „The students and the European Assertion of the National Issue, în *Transylvanian Review*, vol. III, nr. 4, Winter, 1994, p. 127-142.

ministru național-țărănist, mărturisea în *Memoriile* sale, că: „Mișcarea antisemită, pe atunci foarte intensă, ne-a apropiat și mai mult de colegii nemți, iar simpatia pentru Lueger era de partea noastră și a lor. De asemenea, lozinca „Judeo-magyaren” sublinia la toate ocaziile ce ni se ofereau, a pregătit dispoziția sufletească, spre a putea încena apoi, la momentul potrivit, demonstrația contra Mileniului*, cu ajutorul studențimii creștine - ariene - naționale și a deputaților germani – naționali, schönenerienii** (Hanck, Wolf), cât și sub egida D-rului Lueger³⁸.

Erau reflexele unui naționalism tot mai radical, care a dus la disesiuni insurmontabile între naționalitățile Imperiului. Dar, în fond, naționalismul a fost de asemenea o expresie a modernității, creată în Europa Centrală.

Dezvoltarea naționalismului a dus la dezmembrarea monarhiei, moment surprins strălucit de Lucian Blaga, care era student la Viena în toamna anului 1918: „... simbolurile imperiale se năruiau. Studenții, cari luptaseră ani de zile pe fronturi, se întorceau la vetrele lor. Pe gangurile Universității apăreau tot mai multe fețe combative brăzdate de experiența războiului. Sub coloane se se vocifera. Alma Mater se înnegră de funinginea declinului”. Imperiu s-a brăbușit, dar în vechea lume a Imperiului și a Vienei din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și primele decenii ale secolului al XX-lea, în care modernitatea a debordat în cele mai variate expresii, au studiat și s-au format intelectual circa 1597 de români. Printre ei s-a aflat o mare parte a elitei românești de la sfârșitul secolului al XIX-lea și primele decenii al secolului al XX-lea. La Viena au studiat pentru un semestru sau pentru întreaga perioadă a studiilor, scriitorii și poeții, istoricii și profesorii universitari: Ilarion Pușcariu, Constantin Moisil, Nicolae Teclu, Ioan Ciocan, Andrei Bârsanu, Iuliu Moisil, Enea Hodoș, Victor Babeș, Virgil Onițiu, Cassius Maniu, Silviu Dragomir, Marius Sturza, Iuliu Moldovan, Lucian Blaga, Sextil Pușcariu, Alexandru Grama, Zenovie Pâclișan, ș.a. La Viena au studiat oamenii politici Alexandru Mocioni, Nicolae Oncu, Aurel Isac, Aurel C. Popovici, Iuliu Maniu, Al. Vaida Voevod, Caius Brediceanu, Ștefan Cicio Pop ș.a.

Lucian Blaga, rememorând anii petrecuți la Viena, relatează în *Hronic* cum prin intermediul unui student bănățean la arhitectură, care i-a oferit „niște broșuri-manifest” a descoperit arta expresionistă: „Textul era însoțit de și de ilustrații din domeniul picturii revoluționare, ce se încerca. Astfel luai îtâiul contact cu inovațiile artei „expresioniste”. Pledoariile nu mi se păreau deloc ezoterice. Dimpotrivă, le găseam foarte clare, iat tezele enunțate aveau pentru mine evidența străvezie a unir axiome... Aveam în față desene de Kokoska, Feininger etc”³⁹.

Pentru românii din Transilvania, influența germană a fost precumpănitoare. Iluminismul s-a manifestat sub forma aufklärung-ului german, austriac, la fel s-a întâmplat și în cazul naționalismului, preluat din filosofia germană, de la Kant, Fichte și Herder. Indiscutabil, românii au făcut pasul spre valorile modernității prin școală, prin cultură, sub semnul etosului instruirii, specific, potrivit istoricului literar Virgil Nemoianu Europei Centrale, față de Europa de Vest, în care a dominat etosul protestant al muncii. Instruirea, școala și politica Vienei începând cu secolul al XVIII-lea au reprezentat principalele coordonate în asumarea modernității.

* Aniversarea descălecării maghiarilor în Panonia.

** Adepți ai lui Georg Ritter von Schönerer, deputat austriac, naționalist german și antisemit, care preconiza unirea Austriei cu Germania.

³⁸ Al.Vaida Voevod, *op.cit.*, p.79.

³⁹ L. Blaga, *op.cit.* p 167.